

УДК 070.489-055.2=162.1(477.83-25)“1839/1940”

ПРАКТИЧНІ ПОЛЬСЬКІ ЖІНОЧІ ЧАСОПИСИ ЛЬВОВА ГОСПОДАРСЬКОГО ХАРАКТЕРУ (1839–1940)

Марія Павлюх

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна
e-mail: presydent@rambler.ru*

Досліджено польські жіночі часописи Львова, які мали порадицький характер. Проаналізовано головну тематику, жанри, статті двох часописів: «Gospodarstwo kobiecy» та «Głos gospodyń wiejskich».

Ключові слова: практичні часописи, жіноча преса, польські видання господарського характеру.

Мета статті – дослідити польськомовні жіночі видання Львова, які мали господарський практичний характер.

Мета передбачає такі завдання: виокремити часописи практичного, господарського характеру, які виходили у Львові серед польськомовної жіночої преси в Галичині періоду (1839–1939) в окрему групу преси; кваліфікувати польські жіночі часописи цього періоду за ознаками (профіль видання для жінок, головні напрямки роботи редакції); дослідити відділи кожного часопису; проаналізувати важливі статті часописів господарського практичного характеру (програмні, передові); зіставити польськомовні жіночі часописи з українськими жіночими часописами в Галичині.

Новизною цієї статті є власна класифікація польськомовної преси в Галичині (1839–1940); вивчення окремої групи польськомовної жіночої преси Галичини за видовою ознакою – головний профіль видання.

Теоретичне і практичне значення статті. У статті досліджені кілька польськомовних жіночих видань, які виокремлені в групу преси «практичні жіночі часописи» за головною ознакою – напрям і завдання часопису; організація роботи редакції; програмні та ідейні статті жіночих часописів. Стаття важлива у дослідженні історії польськомовної жіночої преси в Галичині (1839–1940), а також у вивченні історії української жіночої преси Галичини (1853–1940).

Перед I світовою війною у Львові виходять польські жіночі часописи практичні як порадики з інструктованим характером, що мали на меті вказувати жінкам на технічні новинки, які могли б бути для жінок дуже корисними у господарстві. Пропагували вони у певному сенсі технічну освіту. Були це місячники чи кварталними з багатими ілюстраціями, картинками нових машин, їхнім описом, інструкцією застосування. До таких часописів можна залічити львівський журнал «Praktyczna gospodynie», який був додатком до «Nowin».

Варто також згадати про видання «Gospodarstwo kobiecy», яке 1918 року виходило як «місячник, присвячений годівлі худоби, домашньому господарству на селі та сільському вихованню жінок». Видання було додатком до «Rolnika», часопису, яке видавав Комітет Економічного Товариства і мало тільки практич-

ний характер. Ще одним часописом «для сільських господинь» практичного характеру було видання, яке виходило значно пізніше, у період міжвоєнного двадцятиріччя. Це видання мало спільні ознаки з названими «Praktyczna gospodynie» та «Gospodarstwo kobiecy».

Часопис був призначений для сільських господинь. Часопис називався «Gios gospodyc wiejskich». У бібліографії С.Залевської знаходимо такі відомості про часопис «Gios gospodyc wiejskich»: «Тижневик, присвячений жіночим справам, господарським і освітньо-культурним. Орган зв'язку КіЛ селянських господинь південно-східних воєводств у Львові. Заснований 1934 року. Редагувала часопис Гелена Вольська, 1937 року Софія Лосьова. Фаховий редактований часопис, який розповідав про життя на селі. Відділами часопису були: «Жінка в родині», «Гігієна», «На подвір'ї і в городі», «З Польщі і зі світу», «З жіночого руху на селі», «Порадник доброї господині» «Відповіді редакції», «Слухаємо радіо», «Ціни стабільні» [4, с.192].

Усі ці часописи характеризуються однією спільною рисою – вони мали господарський характер. Останній часопис був друкованим органом селянської жіночої організації. Перший часопис «Gospodarstwo kobiecy» виходив маленьким форматом, був додатком до «Rolnika» – господарського часопису.

Традиційними редакційними відділами «Gospodarstwo kobiecy» були: «Добрі поради», «Питання і відповіді», «Актуальні відомості», «Сільська бібліотечка», «Домашня аптечка». У першому відділі «Добрі поради» часто редакція подавала поради і рецепти: як робити овочевий оцет, як консервувати і маринувати, як позбутися гнилого запаху в приміщенні, як зробити мармелад, У часописі друкувалися відповіді на питання читачів, про те, як вигнати мух з кімнати, як утеплити вікна. Питання і відповіді пронумеровані, наприклад «Odpowied na pytanie 47» («Відповідь на питання №47»). На питання відповідають читачі, а також відома журналістка С.Юлішовська. Серед відділу «Відомості актуальні» в газеті знаходимо інформацію про різні конкурси молочарів, бо це був відділ оголошень. До цього часопису дописували: Сабіна Яновська, Клементина Стасиневичівна, Юзеф Вікторіні. В значній мірі «Praktyczna gospodynie» була подібним виданням до попереднього: мала практичний, господарський характер і такі самі відділи.

Інший характер мало видання «Gios gospodyc wiejskich». У першому числі за 1937 рік у підtitулі дізнаємося, що це видання сільськогосподарської жіночої організації. Завдання і ціль редакція висловила у редакційній статті «Від управління до наших членів!» так: «Іде Новий рік! – Новий рік праці, труднощів та радості. В цій хвилині, коли третій річник нашого часопису починаємо, то потрібно проаналізувати наш доробок за цей рік. «Gios gospodyc wiejskich» йшов до людей, йшов та кричав і говорив про те, що ми, жінки, відіграємо важливу роль у праці для розвитку суспільного життя, у вихованні молодого покоління, у наших домівках. Ми зрозуміли багато, але може не всі: чим для держави є добра, мудра господиня, сповнена відповідальності за свої громадянські обов'язки. Польська сільська господиня – це назва не для гордості, а для гідності та достоїнства. Господиня – це керівник родини, бо на ній тримається турбота про майбутнє дітей, домочадців, спокій своєї землі. Завданням такої жінки є не тільки турбота про матеріальне благополуччя своїх дітей, а також про душу дитини, душу молоді у любові до Бога – любові до батьківщини» [6, с.1]. У цій статті виокремлено кілька образів жінки *доброї, мудрої господині*.

У часописі поєднуються такі риси: традиційність, релігійність та незалежність жінки. На наступній сторінці була надрукована важлива стаття «Завдання

кіл сільських господинь» Марії Карчеровської, в якій були сформовані основні напрямки роботи жіночих організацій. Серед головних напрямків селянської організації «Коло сільських господинь» виокремлено такі: здоров'я сільських людей, здоров'я матері і розвиток дитини, здорове харчування екологічно чистими продуктами, гігієна особиста, гігієна одягу, гігієна сільського помешкання, фізична культура. Село вперше розглядається не як споживча одиниця польського суспільства, а як державотворча, тому що *село не існує для того, щоб виготовляти продукцію, а для того, щоб держава мала з нього сильний народ* (№1. – 1937).

Традиційні відділи редакції: статті з порадами для інструкторок), «З практики домашнього господарства» (про меблі та інтер'єр), традиційна рубрика редакції про жіночий рух «З жіночого руху на селі» (інформація про діяльність жіночих організацій, звіти, дописи до редакції з такими назвами-закликами: «Час подумати про запис дочки до жіночої господарської школи!», «Програма Союзу кіл сільських господинь» (приготування господарських курсів, забави в народному домі). Рецепти друкувалися в маленькій колонці «Порадник доброї господині» (поради, питання та відповіді). На останній сторінці друкувалася інформація про ціни на продукти, анекдоти, гуморески.

В цьому номері привертає увагу стаття про роль жінки в родині, яка має назву «Жінка в родині». У статті автори обговорюють обов'язки матері, обов'язки дружини, критикують поверховість материнського виховання дитини, яка не думає про освіту своєї дитини. У статті подані поради матерям, які не дбають про духовний розвиток дитини. Духовність, світоглядність – головні критерії виховання майбутнього покоління, які ставить часопис перед сільськими господарями. Головним редактором та автором багатьох статей була Софія Лосьова.

У третьому номері за 1907 рік з'являється нова колонка «Жінка в родині», та новий відділ «В здоров'ї та хворобі», в яких часопис подавав практичні поради лікарки З.Козлової-Войцеховської. Новим відділом, що поживив інтерес до видання був відділ «Читачки до редакції» – це відділ кореспонденції. Завдяки цьому відділу редакція мала можливість підтримувати постійний діалог з читачами. У відділі друкувалися листи не тільки сільських господинь, а й також чоловіків. Один з таких листів Войцеха В'янцяка (№3. – С.42) порушує важливе питання про права жінок і жіночу активність у період Австрійського панування. Автор виокремлює два образи жінки: *жінки приниженої*, яка повинна платити податок за свої маєтки, не має виборчого права і права вступати в жіночі організації, а також *жінки незалежної*, яка отримала у польській державі усі права, проте залишається пасивною і не долучається до культурних народів Європи.

У традиційному відділі «У здоров'ї та хворобі» п'ятого номера часопису з'являються поради як доглядати за дітьми, друкуються викройки вишитих сорочок маленьких дітей. Неодноразово часопис порушує проблему виховання сільських дівчат. У шостому номері стаття «Добре виховання» Юзефи Новачанської (у відділі «Жінка в родині») формує головний образ *дівчини-селянки* та її поведінки: «дівчина-селянка, щоб могла виконувати своє завдання повинна бути глибоко релігійною, бо, стоячи на сильному фундаменті віри не похитнеться в різних життєвих обставинах. Повинна бути побожна та працююча, добре справлятися зі своєю роботою» [11, с.81]. За головний критерій виховання редакція вважає фундамент віри. *Релігійність, побожність* – якісні риси, які наповнюють загальний образ сільської дівчини.

У часописі фігурує також патріотична тематика. Наприклад, стаття «Все що наше – Польщі віддаймо!», написана до часопису селянками з Чорткова за-

кликає будувати Польщу, велику, сильну. Побудова міцної держави розпочинається в родині, сільських господарствах. Великої уваги надає часопис проблемі релігійності та любові до рідної мови. Дидактично-виховний характер мають статті, які звернені до сільських господинь і закликають виховувати у дітях патріотичні почуття. Цей часопис вів національну пропаганду серед селянок.

У дев'ятому номері з'являється новий відділ редакції «Жінка, мати, громадянка», в якій редакція звертає увагу на плекання національної мови серед молодого покоління. Чистота рідної мови стає провідною темою статей часопису 1937 року. Особливу увагу звернено на дітей, які не говорять чистою рідною мовою. В цій негативній тенденції часопис бачить загрозу винищення національного духу молоді. У наступному номері з'являється відділ міжнародних новин «Зі світу», в якому редакція часто критикує комуністів та Сталіна за атеїзм.

Цікава у виданні колонка «Наші сусідки», в якій редакція жваво цікавиться українським жіночим рухом і навіть ним захоплюється. Варто відзначити, що саме це видання вело рубрики деяких жіночих видань Союзу українок у Східній Галичині цього періоду і навіть дещо нагадувало селянський часопис «Жіноча воля». У статті «Український жіночий рух» видання інформує своїх читачок про активісток-українок, які мають добре налагоджену громадську, суспільну та національну роботу усіх верст жіноцтва: «Нас, жінок, повинен цікавити жіночий рух українок, які своєю працею можуть бути для нас добрим прикладом. Український жіночий рух розвинувся ширше і глибше, обіймає всі сфери суспільного життя. Найбільш відомою та активною українською жіночою організацією є «Союз українок», що здобув монополію в організації руських жінок. Загальний характер праці «Союзу українок» антипольський. Руські жінки гостро виступають проти змішаних шлюбів, коли одне з подружжя є чужинцем. У деяких молодіжних організаціях навіть молодь дає присягу, що не вийде за чужинця чи чужинку. Вони вважають, що тільки економічно сильний народ може збудувати могутню національну державу. Найбільша розбудова відбувається під гаслом: «Свій, до свого, по своє!», «Хата без часопису як хата без вікна!» Союз українок організовує Свято матері і має свої часописи: «Жінка», «Жіноча доля», «Жіноча воля» [13, с.221]. В іншому номері редакція передруковує українську молитву. Серед інших тем, порушених у часописах такі: тема жіночої праці, низького рівня освіти сільських дівчат, відсутність сільської інтелігенції, статті-нариси про відомих жінок, які воювали, жінок-героїнь, жінок-патріоток. До часопису дописували відомі польські діячки: Катаржина Дуткова, Анна Дорота Хжановська, Софія Лосьова.

Розглянувши і проаналізувавши кілька номерів часопису виснуємо, що часопис порушував важливі проблеми польського села не тільки поверхово, але й глибоко. Статті видання мали патріотичний характер, закликали селянку до активної праці над собою, до самоосвіти. На шпальтах часопису виокремлено образ жінки-матері-господині, яка дбає про своїх дітей, їхню освіту, світоглядний та ідейний рівень. Якщо зіставити часописи практичного, господарського характеру, то відстежуємо такі спільні риси: практичний характер і рубрики, обговорення «нової ролі» сільської жінки у громадянському житті, підвищення активності жінок у політичному житті, пропаганда гігієни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Dormus K. Problematyka wychowawczo-oświatowa w prasie kobiecej zaboru austriackiego w latach 1826 – 1918. / K. Dormus. – Warszawa, 2006. – 453 s.

2. Jarowiecki J. Dzieje prasy poskiej we Lwowie do 1945 roku / J. Jarowiecki – Kraków – Wrocław, 2008. – 502 s.
3. Jarowiecki J. Lwowskie pisma dla ludu oraz prasa ludowa w okresie autonomii galicyjskiej // Księżki – czasopisma, biblioteki XIX i XX wiek / [red. J. Jarowiecki]. – T.VI. c.2. – Kraków, 2003. – S. 89–110.
4. Zalewska Z. Czasopisma kobiece w Polsce / [Materiały do historii czasopism rok 1818–1937] . – Warszawa, 1938. – S. 257.
5. Gospodarstwo Kobiece. – 1918. – №1. – S.251.
6. Głos gospodyń wiejskich. – 1937. – №1. – S.1.
7. Głos gospodyń wiejskich. – 1937. – №1. – S.2.
8. Głos gospodyń wiejskich. – 1937. – №1. – S.8.
9. Głos gospodyń wiejskich. – 1937. – №1. – S.6.
10. Głos gospodyń wiejskich. – 1937. – №3. – S.42.
11. Głos gospodyń wiejskich. – 1937. – №6. – S.81.
12. Głos gospodyń wiejskich. – 1937. – №6. – S.113.
13. Głos gospodyń wiejskich. – 1937. – №15. – S.221.

PRACTICAL POLISH WOMANISH MAGAZINES OF LVIV OF ECONOMIC CHARACTER (1839–1940)

Mariya Pavlyuh

*Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky str.49, 79044, Lviv, Ukraine
e-mail: presydent@rambler.ru*

Investigational the Polish womanish magazines of Lviv, which had poradnickiy character. A main subject, genres, articles of two magazines, is analysed: «Gospodarstwo kobiecey» and «Głos gospodyń wiejskich».

Key words: practical magazines, womanish press, Polish editions of economic character.

ПРАКТИЧЕСКИЕ ПОЛЬСКИЕ ЖЕНСКИЕ ЖУРНАЛЫ ЛЬВОВА ХОЗЯЙСТВЕННОГО ХАРАКТЕРА (1839–1940)

Мария Павлюх

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
Ул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львов, Украина
e-mail: presydent@rambler.ru*

Исследованы польские женские журналы Львова, которые имели практический характер. Проанализированы главная тематика, жанры, статьи двух журналов: «Gospodarstwo kobiecey» и «Głos gospodyń wiejskich».

Ключевые слова: практические журналы, женская пресса, польские издания хозяйственного характера.